

Zaslužni profesor za zgodovinsko slovnico in dialektologijo slovenskega jezika, izjemno ustvarjalni jezikoslovec akademik profesor doktor Tine Logar praznuje letos svojo osemdesetletnico. Številni članki v strokovnem tisku so že predstavili njegov prispevek k slovenski dialektologiji in jezikovni zgodovini, najbolj pregledno pa sta jubilaranta ob njegovi sedemdesetletnici predstavila Martina Orožen in Franc Jakopin. Ob sedemdesetletnici je izšla v Slavistični reviji njegova bibliografija.

Rodil se je 11. februarja 1916 v kmečki družini v Horjulu. Po končani klasični gimnaziji v Ljubljani se je vpisal na slavistični oddelek Filozofske fakultete v Ljubljani. Nanj so vplivali jezikoslovni učitelji Fran Ramovš, Rajko Nahtigal in Karel Oštir. Dobro leto dni po diplomi je 1941 doktoriral iz slovenske dialektologije z razpravo o horjulskem govoru. Zaradi sodelovanja z Osvobodilno fronto je bil aretiran, zaprli so ga in internirali v Italijo, kjer je nevarno zbolel, tako da še danes čuti posledice te bolezni. Po kapitulaciji Italije je do konca vojne in še dve leti po njej opravljal pomembne kulturne in prosvetne naloge. Leta 1947 ga je njegov mentor, upravnik Inštituta za slovenski jezik in glavni tajnik SAZU dr. Fran Ramovš ponovno pritegnil k dialektološkemu delu za Slovenski lingvistični atlas. Po prestani golgoti na Golem otoku in v bosenskih rudnikih je bil do leta 1958 redni sodelavec Inštituta za slovenski jezik na SAZU in po Ramovševi smrti je od leta 1952 samostojno opravljal raziskave za Slovenski lingvistični atlas. Leta 1958 je postal docent za dialektologijo in zgodovinsko slovnico slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani, leta 1962 izredni, 1967 pa redni profesor za omenjena predmeta. Po upokojitvi 1978 je predaval pogodbeno do 1986. Leta 1984 je dobil priznanje z naslovom zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani. Ob svojem pedagoškem delu je bil tudi predstojnik Oddelka, prodekan in od 1968–1970 dekan Filozofske fakultete. Bil je prvi predsednik Seminarja za slovenski jezik, literaturo in kulturo za tuje slaviste.

Tudi po odhodu na Filozofsko fakulteto je bil Tine Logar zelo aktiven sodelavec dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik. Vključil se je v priprave, v zbiranje gradiva in v organizacijsko delo za OLA (Slovanski lingvistični atlas) in leta 1988 so začeli izhajati fonetični zvezki: refleksi za jat, za nosni e, za nosni o, za zlogotvorni l in zlogotvorni r. Pri tem velikem in zahtevnem mednarodnem projektu je sodeloval več desetletij; samostojno je izdelal tri narečne karte in šest kart kot soavtor. Objavil je več razprav, v katerih nas seznanja z delom za Slovanski lingvistični atlas in o mestu slovenskega jezika v tem atlasu. Leta 1983 je postal predsednik Znanstvenega sveta Inštituta, v letih 1984 in 1985 je bil predsednik glavnega uredniškega odbora pri četrti knjigi Slovarja slovenskega knjižnega jezika; kot strokovnjak za naglasna, pravopisna, pravorečna in oblikoslovna vprašanja je sodeloval tudi pri zadnji knjigi Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Tine Logar je bil sourednik ter glavni in odgovorni urednik Slavistične revije, sourednik Ramovševega Zbranega dela I., Fonoloških opisov in I. fonetskega zvezka Slovanskega lingvističnega atlasa. Kot mednarodno uveljavljen jezikoslovec je kot vabljen predavatelj predstavljal slovensko dialektološko členjenost na različnih evropskih univerzah (Minsk, Moskva, Leipzig, Oslo, Rim, Padova, Trst, Budyšin, Celovec, Videm,

Amsterdam), z referati pa je nastopal tudi na mednarodnih slavističnih kongresih v Moskvi, Sofiji, Pragi, Zagrebu.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti ga je leta 1972 za njegovo dolgoletno opravljanje znanstvenoraziskovalnega dela izvolila za dopisnega, leta 1981 pa za rednega člana.

Druga polovica dvajsetega stoletja je zaznamovana z jezikoslovnimi razpravami Tineta Logarja. Raziskoval, opisoval in razlagal je narečno izjemno razčlenjeni slovenski jezik predvsem na glasoslovni, oblikoslovni in prozodični ravni. V njegovem delu se je narečjeslovje preobrazilo na temelju strukturalnega jezikoslovja; tako je ugotavljal stalnice in spremenljivke v jezikoslovnem razvoju. S strukturalno metodo je skupaj z Jakobom Riglerjem dosegel raven mednarodne dialektološke fonološke vede, in sicer tako v sinhroni kot diahroni podobi. Zbiral je gradivo iz Ramovševe mreže za Slovenski lingvistični atlas. Slovenski prostor doma in v zamejstvu v Italiji, Avstriji in na Madžarskem je prehodil ali prekolesaril od Porabja do morja, od Zilje do Bele krajine in zajel nad dvesto krajevnih govorov. Za OLA, v katerem je 25 slovenskih govorov, je napravil fonološki zapis za naslednje točke: Solbico, Ošne, Sv. Križ, Šmartno v Brdih, Srednjo vas v Bohinju, Horjul, Dragatuš, Potoče, Knežo, Gornji Senik in izdelal tudi izhodiščni splošno-slovenski fonološki sistem.

Če pregledamo njegove razprave o posameznih narečnih točkah, ugotovimo, da obravnava 73 razprav govore primorske, 34 štajerske, 31 koroške, 24 rovtarske, 15 gorenjske, 8 panonske in 3 dolenske narečne skupine, posebej pa so analizirani govori Bele krajine v 9 razpravah.

Rezultati njegovih raziskovanj so bili objavljeni v publikacijah: **Slovenska narečja**, 1975; **Fonološki opisi govorov**, zajetih v OLA, 1981; **Karta slovenskih narečij** (z J. Riglerjem) 1983; **Slovenska narečja, MK**, 1993 s štirimi kasetami. S skupino avtorjev je posnel kaseto **Bržiški spomeniki**, na kateri je Logarjeva jezikovna podoba slovenščine v 10. stoletju.

Vrsto dialektoloških razprav je objavljala v domačih in tujih strokovnih glasilih. V njih so zajete obsežne sinhrono in diahrono analize jezikovnih pojavov, nova odkritja, nove zakonitosti na področju vokalizma, naglasa in morfoloških oblik, ki spreminjajo narečno razmejenost in postavljajo nove meje med narečnimi skupinami.

V svojih dialektoloških razpravah se je pokazal kot jezikoslovec, ki jezikovne pojave razlaga iz znotrajjezikovnih razmerij in zunajjezikovnih okoliščin, kot so zemljepisne, zgodovinske, sociološke in upravno-politične razmere.

Več dialektoloških študij zajema narečja primorske in rovtarske narečne skupine. Z natančno analizo vokalizma teh govorov je dokazal, da sega notranjščina, ki je v začetnem razvoju spadala k dolenjščini, na severozahodu v Vipavsko dolino do Vrtovina, na zahodu se dotika kraščine severno od Dutovelj. Ugotovil je tudi, da se istrski govori začenjajo na črti Trst – Slavnik – Rakitovec in da brkinskega narečja ni. Njegovo zanimanje je pritegnila govornica sloveniziranih Nemcev (Nemški Rut ob Bači) s Tirolskega, zlasti pojav slekanja. Dokazal je, da gre

v Kanalski dolini, Reziji in v Ratečah na Gorenjskem za koroško ziljsko narečno osnovo. Številne so tudi raziskave slovenskih koroških narečij.

V razpravah o gorenjščini s sekundarnim enoglasniškim sestavom je dokazal, da so v govorih Dovja in Mojstrane ostanki dolenjščine kolonistov iz vzhodne Dolenjske, ki so jih tod naseljevali brižinski škofje, v Tuhinjski dolini in Črnem grabnu so ohranjeni ostanki prvotne štajerske podlage, gorenjščina pa je tudi vplivala na vokalno osnovo zahodnih štajerskih govor in obirskega narečja.

Štajerski narečni skupini je posvečenih veliko razprav. Ramovšev narečni zemljevid spreminja razprava *Dialektična podoba Pohorja*. Pohorje namreč narečno ni enotno; zahodno od Smolnika pri Rušah se govori koroško severnopohorsko-remšniško narečje, vzhodno od Ruš in na vsem južnem Pohorju do Mislinje se govori severnoštajersko narečje, v srednji Mislinjski dolini pa se prekrivata koroščina in štajerščina.

Nekaj razprav je posvečenih tudi narečjem v panonski narečni skupini.

Tine Logar je razjasnil narečno podobo Bele krajine; ugotovil je, da so tukaj tri neostro ločene enote.

Raziskoval je tudi pisane vire, tako jezik Trubarjeve Cerkovne ordninge, Starogorski slovenski rokopis in drugo. Razprave Tineta Logarja kažejo obvladovanje živih razvojnih procesov in poznavanje silne razčlenjenosti slovenskih fonoloških pojavov v primerjavi z drugimi slovanskimi jeziki. Tine Logar je s sodelovanjem Franca Jakopina in Janeza Zora pripravil fonetični prepis Brižinskih spomenikov, prav tako je sodeloval pri prevodu le-teh v sodobno slovenščino. Pri fonetičnem prepisu so avtorji upoštevali vse dosedanje prepise in sprejeli temeljna načela za prepis: da so Brižinski spomeniki pisani v slovenskem jeziku, kakršen se je na koncu 10. in začetku 11. stoletja govoril na s Slovenci poseljenem ozemlju na Zgornjem Koroškem v današnji Avstriji; fonetična transkripcija besedil je v osnovi Ramovševa, le da nova po mednarodni transkripciji podaja tudi fonetično vrednost – kvaliteto samoglasnikov, naglasno mesto v besedah, tonematiko naglašanih in kolicnost naglašanih ter prednaglasnih samoglasnikov. Po tem fonetičnem prepisu je Tine Logar prebral besedilo s tonemskih naglasom za zvočni zapis na kaseti. To izjemno zahtevno delo je napravljeno po temeljitem študiju jezikovnih zakonitosti, kvalitete, kvantitetnega, prozodijskega in tonemskega razvoja slovenskega jezikovnega sistema.

Tine Logar je bil učinkovit pedagog. V tridesetih letih svojega pedagoškega dela je bil mentor pri več kot 340 diplomskih in seminarskih nalogah iz dialektologije; torej več kot deset nalog na leto. Vse gradivo je s študenti preveril, jih usmerjal in jim pomagal pri razlagah diahronnega samoglasniškega sistema. Več slovenističnih diplomantov je navdušil za dialektološko delo. V okviru podiplomskega študija je vzgojil sedem magistrstov in štiri doktorje znanosti.

Naj končam osebno. Leta 1958 mi je današnji jubilar začel predavati slovensko dialektologijo. Prijazen nastop, urejeno, nazorno predavanje; iz ure v uro nova spoznanja; z nami je raslo vedenje o slovenski narečni členjenosti, o bogastvu oblik, bogastvu izrazov. Navdušil me je: Logar učitelj s pravim pedagoškim žarom in

Logar odličen raziskovalec. Svoje življenje sem posvetila pedagoškemu poklicu, raziskovanje z njegovim mentorstvom govorom svoje – koroške Dravske doline pa tudi štajerskim in panonskim narečjem. Ostal mi je vzor učitelja, znanstvenika in človeka – z veliko začetnico.

Občudujemo profesorjevo izvirno, obsežno in bogato raziskovalno delo. Številne razprave o glasovju in oblikah v slovenskih govorih, narečjih in narečnih skupinah nam odkrivajo in razlagajo diahroni jezikovni razvoj ter tako utemeljujejo današnjo podobo slovenskega jezika. Obljubljamo, da bomo njegovo delo nadaljevali vsi, kolikor nas je slovenskih dialektologov in jezikovnih zgodovinarjev. Želimo mu še veliko zdravih let.

Zinka Zorko